

Groene vingers in Groningen

Een verkennend onderzoek naar stadslandbouw in Groningen

Bachelor project door Ronald Pas

onderdeel van bachelor groep: de hongerige stad

Rijksuniversiteit van Groningen

Samenvatting

In dit onderzoek wordt ingegaan op de effecten van stadslandbouw op de ruimtelijke ordening in de stad Groningen. Uiteindelijk is het doel van het onderzoek om aan te tonen of er ruimtelijke conflicten tot stand komen ten gevolge van stadslandbouw. De hoofdvraag van dit onderzoek is dan ook: *ontstaan er ruimtelijke conflicten ten gevolge van stadslandbouw?* Door middel van een literatuur studie wordt een basis gevormd voor het definiëren van het begrip stadslandbouw. Beleid en wetten op het gebied van stadslandbouw in Nederland moeten zorgen voor de eerste verdieping. Een case study, waarbij vijf cases in Groningen bestudeerd worden, zorgt voor verdere verdieping. Belangenverschillen, gebrek aan afstemming en een gebrek aan duidelijke regels zorgen ervoor dat er geconcludeerd kan worden dat stadslandbouw in Groningen potentiële problemen kan veroorzaken.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding	p 3.
1.1 Aanleiding	p 3.
1.2 Probleemstelling	p 3.
1.3 Opbouw thesis	p 3.
Hoofdstuk 2: Methodologie	p 5.
Hoofdstuk 3: Theoretisch kader	p 6.
3.1 De diversiteit van stadslandbouw	p 6.
3.1.1 De definitie van stadslandbouw	p 6.
3.1.2 De economische dimensie	p 7.
3.1.3 De geografische dimensie	p 8.
3.1.4 Conclusie	p 8.
3.2 multifunctionaliteit van stadslandbouw	p 9.
3.2.1 Onafhankelijke functie	p 10.
3.2.2 Afhankelijke functies	p 10.
3.2.3 Externe functies	p 10.
3.2.4 Beleidsthema's	p 11.
3.2.5 Conclusie	p 12.
3.3 Stadslandbouw op drie schaalniveaus	p 13.
3.3.1 De Rijksoverheid	p 13.
3.3.2 De regio Groningen-Assen	p 14.
3.3.3 De gemeente Groningen	p 14.
3.3.4 Conclusie	p 16.
3.4 Wet- en regelgeving rondom stadslandbouw	p 16.
3.4.1 Standaard overeenkomst groenparticipatie	p 16.
3.4.2 Overige wet- en regelgeving	p 17.
3.4.3 Conclusie	p 18.
3.5 Het ruimtelijk conflict	p 18.
3.6 De evaluatie van schaalniveaus	p 19.
3.6.1 Conceptueel model	p 19.
3.6.2 Conclusie	p 20.

Hoofdstuk 4: Resultaten	p 21.
4.1 Casestudy Groningen	p 21.
4.2 Frankville	p 22.
4.3 Braakland is maakland	p 23.
4.4 Achtertuim- tijdelijke buurtmoestuin	p 24.
4.5 Tuin in de stad	p 25.
4.6 ORKZ-Emmastraat	p 26.
4.7 Analyse van de casestudy	p 28.
4.8 Conclusie	p 28
Hoofdstuk 5: Conclusie	p 29.
Bronnelijst	p 31.
Bijlage	p 33.

.Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1 Aanleiding

Stadslandbouw is een begrip dat de laatste jaren in opkomst is. De aandacht voor stadslandbouw reikt van burgers tot lokale overheden tot de centrale overheid. Naar aanleiding van een vraag uit de Eerste Kamer van Kamerlid Tiesinga (CDA) aan toenmalig staatssecretaris Bleker, is een verkenning uitgevoerd op het gebied van stadslandbouw. Hier wordt aangegeven dat de verkenning onvolledig is (Veen et al, 2012). De verkenning zet aan tot nieuwe onderzoeksvragen. Een van de vragen die nieuwsgierigheid opwekt is: *ontstaan er ruimtelijke conflicten ten gevolge van stadslandbouw?*

Groningen is al een aantal jaren bezig met het initiatief *Eetbare Stad*. ‘‘ *Met Eetbare Stad is het voor buurtbewoners mogelijk om in overleg met de gemeente een gezamenlijke moes-, fruit- of kruidentuin aan te leggen in het openbaar groen*’’ (Natuur en Milieu Groningen, 2012).

Groningen is bezig met het stimuleren van stadslandbouw. In Groningen zijn door deze stimulatie goede voorbeelden van stadslandbouw te vinden. Aangezien stadslandbouw in opkomst is, is het interessant om te kijken wat deze initiatieven zijn en wat ze betekenen voor de stad.

1.2 Probleemstelling

Dit onderzoek moet uitwijzen wat de effecten zijn van de ontwikkeling van stadslandbouw op de ruimtelijke ordening in de stad Groningen. In het bijzonder wordt in dit onderzoek uitgezocht of er ruimtelijke conflicten kunnen ontstaan ten gevolge van stadslandbouw. De hoofdvraag van dit onderzoek is:

ontstaan er ruimtelijke conflicten ten gevolge van stadslandbouw?

Om deze vraag te beantwoorden zullen de volgende deelvragen beantwoord worden:

Wat is stadslandbouw?

Wat zijn de functies van stadslandbouw?

Op welke manieren zijn het rijk, de regio en de gemeente betrokken bij stadslandbouw?

Welke wetten en regels zijn van toepassing op stadslandbouw?

Hoe ziet de ruimtelijke context er voor stadslandbouw uit in Groningen?

1.3 Opbouw thesis

Het doel van deze studie is om verkennend onderzoek te doen naar de effecten van stadslandbouw op de stad Groningen. Verder zal deze studie een poging doen om aan te tonen of er wel of geen ruimtelijke conflicten ontstaan ten gevolge van stadslandbouw. De studie is gebaseerd op een literatuurstudie, een beleidsstudie en een casestudy. Dit moeten leiden tot een conclusie over de ruimtelijke conflicten die kunnen ontstaan ten gevolge van stadslandbouw. De studie is als volgt opgebouwd:

- Eerst wordt de methodologie besproken. In de methodologie wordt de onderzoeksmethode uitgezet. Verder wordt er ingegaan op de bronnen die voor dit onderzoek gebruikt zijn.

- Na de methodologie komt het theoretisch kader. Hier wordt de relevante theorie besproken. De opbouw van het theoretisch kader komt zo aan bod.
- Nadat de relevante theorie is besproken, worden de resultaten van de studie uitgezet. Eerst worden de resultaten van de casestudy besproken. Daarna wordt de casestudy in verband gebracht met de relevante theorie.
- Afsluitend is er de conclusie. Hier worden de hoofdzaken van de studie kort samengevat.

Het theoretisch kader heeft de volgende structuur:

- Om te beginnen moet het begrip stadslandbouw gedefinieerd worden. Stadslandbouw is per definitie onderscheidend door functionaliteit. Logischerwijs worden de functies van stadslandbouw dan ook gelijk na de definitie behandeld.
- De functionaliteit van stadslandbouw wordt onder andere beïnvloed door het rijk, de regio en de gemeente. Op welke wijze deze overheden invloed uitoefenen is belangrijk voor de ontwikkeling van stadslandbouwinitiatieven. Daarom worden eerst de beleidsdoelen van de verschillende overheden bestudeerd en vervolgens de relevante wet en regelgeving betreffende stadslandbouw.
- Als laatste wordt het ruimtelijk conflict besproken. Hierna volgt het conceptuele model neergezet.

Hoofdstuk 2: Methodologie

Dit onderzoek kan worden beschouwd als een verkennend onderzoek. Allereerst vond de oriëntatie plaats. Het doel hiervan was om voorlopige onderzoeksvragen te formuleren. De oriëntatie bestond uit het lezen van artikelen en andere onderwerp-gerelateerde documenten, zonder echte focus.

Na de oriëntatie waren de eerste doelen van het onderzoek duidelijk en zijn deze geformuleerd in deelvragen. De verdieping moest komen uit de relatie tussen stadslandbouw en de ruimtelijke ordening in Groningen. Hoe deze vragen beantwoord gingen worden was nog onduidelijk, echter wel duidelijk was dat het theoretisch kader in ieder geval uit de definiëring en functionering van stadslandbouw moest bestaan. Andere onderwerpen die aansloten waren overheidsbeleid en wet- en regelgeving. Uiteindelijk zijn voor het theoretisch kader de volgende bronnen geraadpleegd:

De literatuurstudie voor het theoretisch kader bestaat uit:

- Wetenschappelijke literatuur over stadslandbouw.
- Overheidsdocumenten over stadslandbouw.
- Publicaties van de overheids-site.
- Beleidsdocumenten over voedselbeleid in Groningen.

Overige bronnen die geraadpleegd zijn voor het theoretisch kader:

- Enkele mailwisselingen met de gemeente Groningen om meer inzicht te krijgen in stadslandbouw binnen Groningen.
- Bezoek aan het letsgro festival in Groningen.

Naast het theoretisch onderzoek is er een vijftal bezoeken geweest bij stadslandbouw initiatieven. Criteria waarop gelet werd waren de volgende:

- Nabijheid van infrastructuur, vooral de spoor- en de ringweg
- Aanwezigheid van compost- en/of mesthopen
- Aanwezigheid van omheiningen
- Aanwezigheid van gebouwen

Voor het bestuderen van de cases zijn de bodemkaart van de gemeente Groningen gebruikt en het bestemmingsplan voor Groningen.

Er zijn een aantal aanmerkingen op de manier waarop de cases gekozen en benaderd zijn. De cases zijn niet representatief voor andere gevallen. Deze 5 cases horen bij het gemeentelijk project eetbare stad. Binnen dit project zijn er al meer dan 50 initiatieven. Tevens zijn de cases uitgekozen aan de hand van de criteria waarnaar gekeken werd. Dit betekent dat cases waar een potentieel ruimtelijk conflict plaatsvindt voorrang krijgen ten opzichte van cases waar dit niet het geval is. Als laatste moet worden opgemerkt dat de initiatieven in de winter bezocht zijn.

De ruimtelijke conflicten die aangekaart worden in dit onderzoek zijn hypothetisch. Dat wil zeggen dat er geen praktijk voorbeelden van ruimtelijke conflicten zijn bestudeerd voor dit onderzoek. Het doel van het onderzoek is om uit te zoeken wat stadslandbouw is en wat dit betekent voor de ruimtelijke orde in Groningen. Aan de hand van deze informatie wordt een conclusie geformuleerd over de ruimtelijke conflicten die kunnen ontstaan ten gevolge van stadslandbouw.

Hoofdstuk 3: Theoretisch kader

3.1 De diversiteit van stadslandbouw

Het verbouwen van voedsel rondom de stad is niets nieuws. Ook het verbouwen van voedsel binnen de stad gebeurt al jaren in moestuinen en buurtmoestuinen. De interesse in het verbouwen van voedsel binnen de stad is in de laatste tien jaar toegenomen.

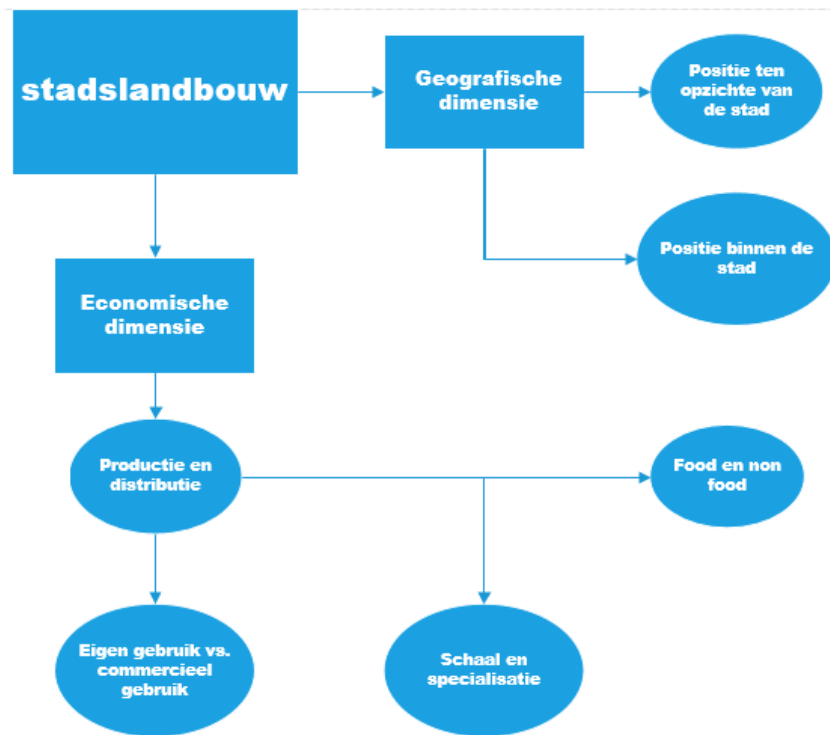
In het Engels wordt ook wel het begrip urban agriculture gebruikt, afgekort tot UA (Mougeot, 2000). Vertaald naar het Nederlands gaat het dan over urbane akkerbouw. Er wordt ook wel gesproken over urban farming. In Nederland wordt vrijwel altijd het begrip stadslandbouw gehanteerd. Landbouw is niet hetzelfde als akkerbouw. Wat is stadslandbouw dan?

3.1.1 De definitie van stadslandbouw

Er zijn verschillen tussen stadslandbouwinitiatieven, waardoor diversiteit binnen stadslandbouw ontstaat. Deze diversiteit komt naar voren in de volgende vormen van stadslandbouw; kweekbakken, volkstuinten, moestuinen, boomgaarden, zorgboerderijen, kantoorgebouwen die (tijdelijk) als kas worden gebruikt en zelfs hightech kassen. Verder kan het bij stadslandbouw gaan om vrijwillige initiatieven, commerciële en zakelijke initiatieven, maar ook individuele initiatieven. Ook gaat het bij stadslandbouw niet alleen over de productie van voedsel, maar ook vaak over de verwerking en/of verspreiding van het voedsel naar de consumenten (Groene Ruimte, 2013). Deze diversiteit maakt het veelal lastig om een algemene definitie op te stellen van het begrip stadslandbouw. Aan de hand van een literatuurstudie komt Mougeot tot de volgende definitie:

“Urban agriculture is an industry located within (intra-urban) or on the fringe (peri-urban) of a town, a city or a metropolis, which grows or raises, processes and distributes a diversity of food and non-food products, (re-using) largely human and material resources, products and services found in and around that urban area, and in turn supplying human and material resources, products and services largely to that urban area” (Mougeot, 2000).

De definitie van Mougeot vereist de nodige toelichting. Hij gaat in op de gemeenschappelijke grond van verschillende definities van stadslandbouw en formuleert hiermee wat hij noemt: common conceptual building blocks (Mougeot, 2000). Aan de hand van deze building blocks behandelt Mougeot de verschillende dimensies van het begrip stadslandbouw. Deze dimensies zijn op te delen in economie en geografie. De diversiteit van het begrip wordt duidelijk uit de economische en de geografische dimensies. Figuur 1 vormt een schematische weergave van de indeling van verschillende kenmerken van stadslandbouw. De geografische en de economische dimensies zijn vervolgens ook op te delen in verschillende kenmerken. De verschillende kenmerken zorgen stuk voor stuk voor een onderscheidende vorm van stadslandbouw en zorgen daardoor voor de diversiteit van het begrip stadslandbouw.

Figuur 1: schematische weergave van de diversiteit van het begrip stadslandbouw

3.1.2 De economische dimensie

De economische dimensie van stadslandbouw kent, zoals in de vorige paragraaf is besproken, verschillende kenmerken. De eerste voorbeelden van deze kenmerken binnen de economische dimensie zijn de productie en de distributie. Hoewel veelal alleen de productie wordt erkend als stadslandbouw, is de distributie eveneens onderscheidend van andere landbouwdistributie. Deze distributie kenmerkt zich door "the tendency to be more interrelated in time and space, thanks to greater geographic proximity and quicker resource flow" (Mougeot, 2000). Oftewel de distributie verloopt relatief sneller dan bij andere landbouw door de geografische nabijheid van de productie, de distributie en de markt.

De distributie van stadslandbouw kan opgedeeld worden aan de hand van de bestemming van de producten. Deze bestemming kan ook bepalend zijn voor de eigenschappen van het stadslandbouwinitiatief. Zo ontstaan er verschillen wanneer er voor eigen gebruik geproduceerd wordt, of voor commerciële doeleinden. Wanneer er bijvoorbeeld voor eigen gebruik geproduceerd wordt, kan men meer diversiteit van producten verwachten dan wanneer er voor de verkoop geproduceerd wordt. Bij productie voor eigen gebruik zal de voorkeur uitgaan naar verschillende producten, passend bij het diverse eetpatroon van mensen. Bij commerciële productie kan het daarentegen voorkomen dat er maar één product verbouwd wordt. (Mougeot, 2000)

Vervolgens kan er onderscheid gemaakt worden aan de hand van de schaal van het stadslandbouwinitiatief. De schaal van de stadslandbouw zorgt ook voor diversiteit binnen de initiatieven. Stadslandbouw op een grotere schaal heeft een hogere productie. Het vergroten van de schaal en de productie betekent hogere investeringskosten. Mougeot geeft aan dat "Corporate outsourcing has been practised for sometime in UA". De hoge investeringskosten betrekken andere partijen bij stadslandbouw dan wanneer de investeringskosten laag zijn. Hierdoor ontstaat er tevens differentiatie tussen initiatieven. Als laatste is de productie van stadslandbouw te onderscheiden in food- en non-food producten. Beide groepen van producten behoren tot hetzelfde productie systeem, namelijk stadslandbouw. Ook hierdoor ontstaan verschillen tussen stadslandbouwinitiatieven (Mougeot, 2000).

3.1.3 De geografische dimensie

De geografische dimensie van het begrip stadslandbouw kent twee kanten. Ten eerste de positie van de stadslandbouw ten opzichte van de stad. Ten tweede de positionering binnen de stad. Het verschil hiertussen kan op de volgende manier bekeken worden.

Bij positionering ten opzichte van de stad wordt gekeken of de stadslandbouw binnen of buiten de grenzen van de stad ligt. Het woord stadslandbouw geeft aan dat de landbouw zich afspeelt binnen de stad. Dit is waar het Nederlandse begrip stadslandbouw verwarring schept. Het gaat er bij stadslandbouw om dat de landbouw zich bevindt binnen het urbane gebied. Het aangeven van grenzen voor dit urbane gebied blijkt gecompliceerd. De grens kan worden afgeleid uit verschillende variabelen, bijvoorbeeld bevolkingsdichtheid of de afstand tot het centrum. Echter geen van deze variabelen dekt de volledige lading van de positionering van een stadsgrens, waardoor de grens niet in alle gevallen hanteerbaar is.

Mede door deze onduidelijke grens kan naast urbaan en ruraal een derde gebied worden aangewezen. Dit is het peri-urbane gebied. Dit peri-urbane gebied vormt de overgang van urbaan naar ruraal. Op deze manier ontstaat er een driedeling waarbij het eigenlijk niet uitmaakt wat de grenzen van de stad zijn. Het kan gaan om stadslandbouw die duidelijk binnen de stad valt. Het kan gaan om stadslandbouw waarbij er twijfel bestaat of deze zich in ruraal of urbaan gebied bevindt, welke wordt toegewezen aan het peri-urbane gebied. Als laatste de rurale landbouw die niet als stadslandbouw kan worden gedefinieerd.

Bij de positionering van stadslandbouw binnen de stad kijken we waar de stadslandbouw in de stad plaatsvindt. Er zijn verschillen tussen de stadslandbouwinitiatieven op te merken die te maken hebben met de locatie van het initiatief. Stadslandbouw is flexibel door de verschillende methodes die worden gehanteerd. Stadslandbouw direct in de bodem kan niet op alle plaatsen uitgevoerd worden. Op een verharde ondergrond kan men dan gebruik maken van plantenbakken. Tevens zijn er ook voorbeelden te vinden van stadslandbouw op daken van huizen. Deze verschillende methodes vallen onder de definitie stadslandbouw, echter ze zijn totaal verschillend in vorm en daarmee in functionaliteit (Mougeot, 2000).

3.1.4 Conclusie

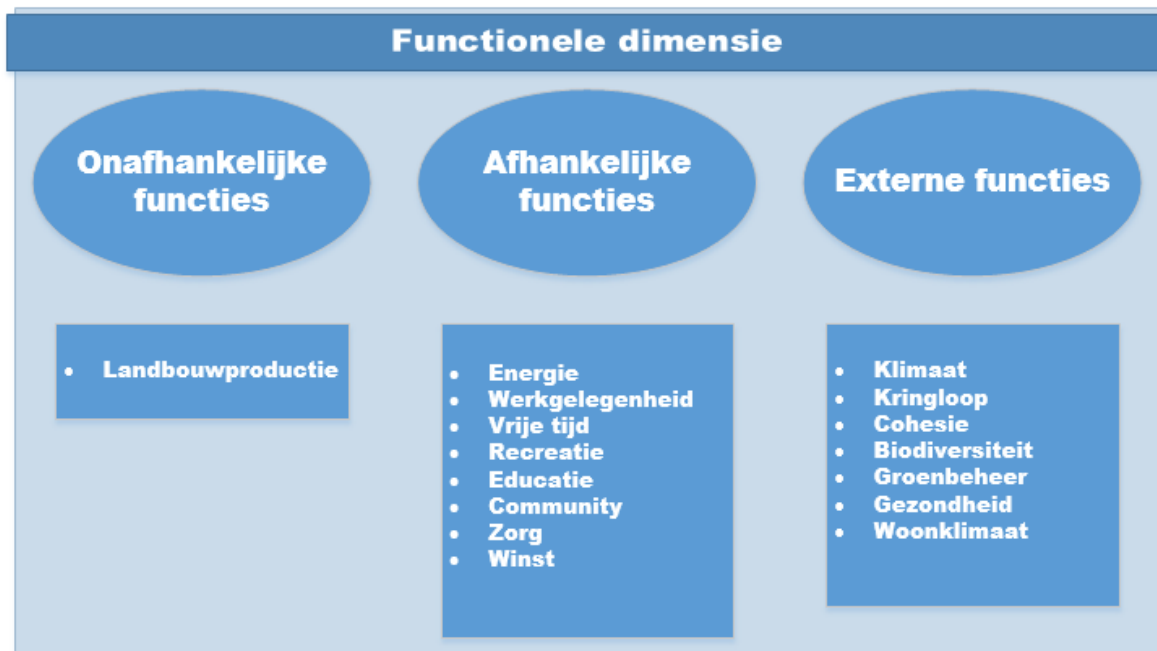
Hoewel de economische en geografische dimensies laten zien dat stadslandbouw divers is, laten ze niet zien wat er zo uniek is aan stadslandbouw. Veel van de kenmerken zijn immers ook toe te passen op rurale landbouw. Dat stadslandbouw zich binnen de stad afspeelt, is onderscheidend ten opzichte van rurale landbouw, maar dit is niet het enige onderscheid wat te maken is tussen stadslandbouw en rurale landbouw. Richter, et al (1995) merken dit ook op: *It is not its urban location which distinguishes UA from rural agriculture, but the fact that it is embedded in and interacting with the urban ecosystem.*

Oftewel wat stadslandbouw onderscheidt van rurale landbouw komt voort uit verschillen in interactie met de stad. Dit verschil in interactie met de stad ontstaat uit de functies van stadslandbouw. De functionaliteit die sprekend is voor stadslandbouw wordt ontleend aan urbane factoren. De functionele dimensie vraagt om een nieuwe categorisatie. Wat paragraaf 3.1 duidelijk heeft gemaakt is dat stadslandbouw divers is en eigenlijk niet onder één noemer te vatten is.

3.2 Multifunctionaliteit van stadslandbouw

Dat diversiteit binnen het begrip stadslandbouw een centrale rol speelt, is in de voorgaande paragraaf gebleken. Tevens is duidelijk dat het definiërende kenmerk van stadslandbouw voortkomt uit een functionele dimensie. De functionele dimensie wordt in deze deelvraag verkend. De diverse vormen van stadslandbouw hebben door hun diversiteit elk een unieke output bestaande uit producten en diensten (Jansma et al, 2011). Dit betekent dat bijna elk initiatief andere functies biedt voor de stad en zijn bewoners. Over het algemeen vervullen stadslandbouw initiatieven meerdere van deze functies tegelijk. Sommige initiatieven hebben zich gespecialiseerd, waardoor één functie extra productief is binnen het initiatief.

De functionele dimensie van stadslandbouw is op te delen op basis van effecten van functies. Aan de hand van het effect of de uitkomst van een functie, zijn functies van stadslandbouw in drie delen op te delen; de onafhankelijke functies, de afhankelijke functies en de externalities. Externalities worden ook wel indirecte baten of lasten genoemd. Baten of lasten zijn niet neutraal in hun benaming, daarom zal in dit onderzoek het begrip onder de noemer externe functies vallen. Figuur 2 is een schematische weergave van de functionele dimensie. Voor stadslandbouwinitiatieven zijn er tal van functies mogelijk. Figuur 2 is geen complete verzameling van alle functies van stadslandbouw. Figuur 2 is gebaseerd op een onderzoek met daarin veel voorkomende functies van stadslandbouw van Jansma et al (2011).

Figuur 2: schematische weergave van de functionele dimensie van stadslandbouw

3.2.1 Onafhankelijke functie

De onafhankelijke functie vormt de basis voor ieder stadslandbouwinitiatief. De onafhankelijke functie is dus niet afhankelijk van andere functies. Zonder de landbouwproductie zouden er immers geen andere functies uit voortkomen. Daarom wordt de landbouwproductie als enige onafhankelijke functie van stadslandbouw gezien. De productie van een stadslandbouwinitiatief kan zoals eerder is uitgelegd uit verschillende food- en non-food producten bestaan. Aan deze landbouwproductie worden vervolgens andere functies gekoppeld. Deze gekoppelde functies zijn de afhankelijke functies (Jansma et al, 2011).

3.2.2 Afhankelijke functies

De afhankelijke functies van stadslandbouw bestaan ter aanvulling van de onafhankelijke functie landbouw. Deze afhankelijke functies van stadslandbouw worden vaak later toegevoegd. De afhankelijke functies ontstaan door de mogelijkheden die een stadslandbouw initiatief biedt. Bij een moestuin kan er bijvoorbeeld besloten worden om energie op te wekken. De moestuin produceert namelijk naast voedsel ook bijproducten, bijvoorbeeld groen afval. Dit groen afval kan worden gebruikt in biovergisters en op deze manier kan er groen gas geproduceerd worden. Het verschil met een onafhankelijke functie kan ook met dit voorbeeld worden uitgelegd. Zonder de voedselproductie zou er geen energie opgewekt kunnen worden. Zonder de energie opwekking zal er echter nog steeds voedsel geproduceerd worden (Jansma et al, 2011).

3.2.3 Externe functies

Als laatste deel van de functionele dimensie zijn er de externe functies. Er is een groot verschil tussen wat een initiatief beoogt te bereiken en wat een initiatief werkelijk bereikt. De functie van een initiatief komt dus niet altijd overeen met het effect van het initiatief. Deze niet-beoogde effecten worden ook wel externe effecten genoemd (Marshall, 1924. Mishan, 1972. Pinch, 1985). Een voorbeeld van een extern effect van stadslandbouw is de verkorting van ketens. De geografische nabijheid van stadslandbouw en de stad zorgt ervoor dat de productie en de markt zich op dezelfde plek bevinden. Wanneer voedsel in de stad wordt geproduceerd en geconsumeerd, hoeft het voedsel in mindere mate verplaatst te worden. Het gevolg hiervan is dat er minder transport nodig is. Hetzelfde geldt voor afvalproductie binnen de stad. Wanneer het groen afval door de producent zelf gebruikt wordt als input voor stadslandbouw, hoeft het minder ver verplaatst te worden naar een plek waar het verwerkt wordt. Dit zijn voorbeelden van niet-beoogde effecten (Jansma et al, 2011).

Externe effecten hebben een aantal generieke eigenschappen (Pinch, 1985):

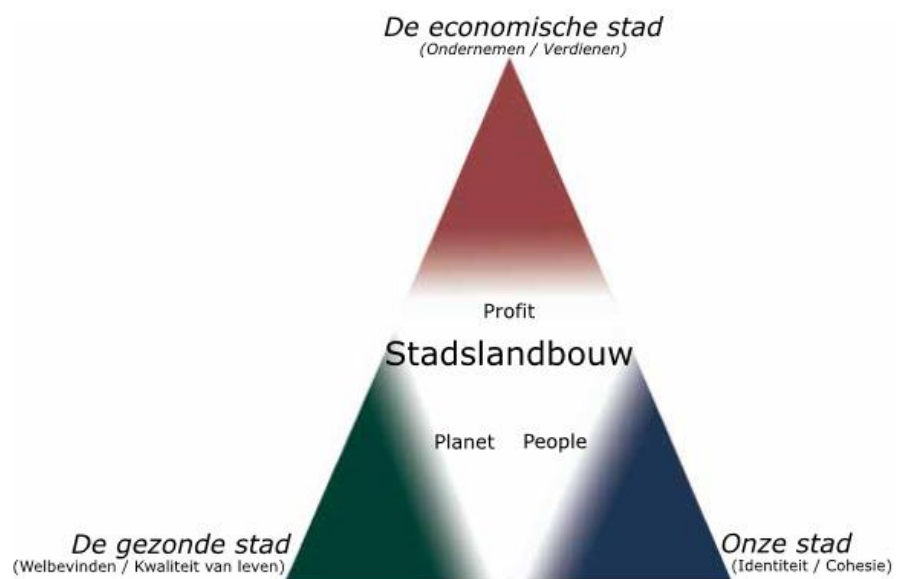
- Het karakter en de omvang van de externe effecten hangt af van het type en de omvang van de activiteit.
- Het karakter van de activiteit is bepalend voor de afstandscurve (distance decay curve) van het niet beoogde effect.
- De activiteit kan verschillende typen externalities voortbrengen.
- De activiteit kan zowel tot positieve als negatieve effecten leiden.
- De mate waarin deze effecten gevoeld worden zijn afhankelijk van de perceptie van de individu.

Deze generieke eigenschappen gaan ook op voor de functies van stadslandbouw. Zoals eerder is genoemd verschillen de functies van stadslandbouw per initiatief. Dit komt overeen met de eerste generieke eigenschap van externe effecten. Verder merkt Pinch (1985) op dat de schaal waarop de activiteit, of in dit geval het stadslandbouwinitiatief plaatsvindt, van invloed is op de omvang van de functies.

De tweede eigenschap gaat in op de afstandscurve. Hiermee bedoelt Pinch het verband dat bestaat tussen een toenemende afstand en een afnemende kracht van effecten. Voor stadslandbouw zou dit betekenen dat de invloed van externe functies afneemt, naarmate de afstand tot het initiatief toeneemt.

De derde en vierde generieke eigenschappen van externe effecten gaan ook op voor stadslandbouw. Dat stadslandbouw meerdere functies tegelijk kan vervullen is al eerder geconstateerd. Het feit dat deze externe effecten ook als negatief ervaren kunnen worden is nieuw, maar valt te begrijpen wanneer men het laatste punt bekijkt dat Pinch maakt. Niet ieder persoon ervaart de functies van stadslandbouw hetzelfde, waardoor een belangen verschil kan ontstaan.

Figuur 3: de categorisatie voor duurzaamheid

3.2.4 Beleidsthema's

‘De mate waarin deze effecten gevoeld worden zijn afhankelijk van de perceptie van de individu’ (Pinch, 1985). Dit verschil in het voelen van effecten van stadslandbouw kan leiden tot een verschil in belangen wat vervolgens kan leiden tot een verknipt beeld van de functionaliteit van stadslandbouw. In deze studie wordt er vanuit gegaan dat de verschillende belangen van burgers samen komen onder het belang van verschillende overheden. Overheden als de Rijksoverheid en de Gemeente worden beschouwd als de groepen die opkomen voor de algemene belangen van hun bevolking. Deze overheden kunnen een andere kijk hebben op de functies van stadslandbouw. Dit betekent ook dat deze overheden andere waarden hechten aan de functies van stadslandbouw. De burger kan minder geïnteresseerd zijn in het verhogen van de biodiversiteit, terwijl de burger zijn vrije tijdsbesteding als zeer belangrijk beschouwt. Voor de Rijksoverheid zouden deze prioriteiten precies andersom kunnen zijn. Daarom is het interessant om in acht te nemen hoe de verschillende overheden naar stadslandbouw kijken.

De kijk van de verschillende overheden op stadslandbouw wordt vertaald naar beleidsdoelen. Beleidsdoelen zijn er om de stadslandbouw te sturen. Later in dit onderzoek gaan we kijken hoe de overheid dit aanpakt. Nu is het vooral belangrijk om te kijken hoe de functies van stadslandbouw aansluiten op deze beleidsdoelen. Daarom zal nu de interactie van stadslandbouw met de verschillende beleidsdomeinen besproken worden. Ook ditmaal beginnen we bij de diversiteit van het begrip stadslandbouw. Deze keer zorgt de diversiteit ervoor dat stadslandbouw raakvlakken heeft met verschillende beleidsdomeinen.

Zoals valt af te leiden uit figuur 2 kent stadslandbouw raakvlakken met duurzaamheid. Het tegengaan van klimaatverandering en het verhogen van biodiversiteit zijn hier voorbeelden van. Voor duurzaamheid bestaat een categorisatie voor beleidsdomeinen. Deze categorisatie bestaat uit de drie P's: People, Planet, Profit (Figuur 3). Door het verband met duurzaamheid kan stadslandbouw ook via deze indeling bekeken worden (Jansma et al, 2011).

Stadslandbouw staat in het midden van duurzaamheid, omdat stadslandbouw met alle 3 de domeinen van duurzaamheid in verband staat. Stadslandbouw is multifunctioneel, het kan daarom ingezet worden om verschillende doelen te bereiken. Er zijn verschillende verkenningen gedaan naar stadslandbouw. Jansma et al (2000) komen met twaalf beleidsthema's waaraan stadslandbouw een bijdrage levert (figuur 4).

Twaalf beleidsthema's waaraan stadslandbouw een bijdrage kan leveren, onderverdeeld in de drie P's

De economische stad <i>Ondernemen / Verdienen</i>	De gezonde stad <i>Welbevinden / Kwaliteit van leven</i>	Onze stad <i>Identiteit / Cohesie</i>
Werkgelegenheid	Leefomgeving (groen / biodiversiteit)	Zorg en welzijn
Toegevoegde waarde (directe opbrengsten)	Milieu (incl. kringlopen)	Participatie en cohesie
Indirecte baten (bv. gezondheid)	Klimaat (incl. energie)	Recreatie en vrije tijd
Aantrekkelijk woonklimaat	Voeding en gezondheid (incl. bewegen)	Onderwijs (incl. educatie)

Figuur 4: de twaalf beleidsthema's waar stadslandbouw mee in aanraking komt

3.2.5 Conclusie

Zoals te zien in figuur 4 komen bepaalde beleidsdoelen overeen met de functies van stadslandbouwinitiatieven. Tevens wordt uit de figuur duidelijk welke functies bij welke beleidsdoelen aansluiten. Opvallend is dat sommige functies in meerdere beleidsdoelen een bijdrage kunnen leveren. De zorgfunctie van stadslandbouw is hier een duidelijk voorbeeld van. Deze zorgfunctie heeft aansluiting met People, Planet en Profit. Zorg die plaatsvindt bij stadslandbouwinitiatieven is vaak goedkoper dan professionele zorg. De gezonde voeding en de gezonde groene omgeving die ontstaat ten gevolge van stadslandbouw, kan kosten besparen voor ziekenhuizen. Tevens zorgt het gezonde imago van stadslandbouw voor een toevoeging aan de identiteit van de stad. Op deze manier vervult stadslandbouw drie overeenkomstige functies binnen drie verschillende beleidsdomeinen (de Muynck, 2011, Jansma et al, 2011). Er kan geconcludeerd worden dat Stadslandbouw multifunctioneel is. Daarnaast zorgen verschillende combinaties van afhankelijke functies voor verschillende effecten en daarmee voor verschillende aansluitingen op beleidsdomeinen.

3.3 Stadslandbouw en beleid op drie schaalniveaus

De verschillende beleidsthema's zijn in paragraaf 3.2.4 aan bod gekomen. Hoe er vanuit stadslandbouw naar de beleidsthema's gekeken wordt is daar behandeld. Het is van net zo'n groot belang om uit te zoeken hoe er vanuit beleid naar stadslandbouw gekeken wordt. De manier waarop overheden naar stadslandbouw kijken, wordt op verschillende schaalniveaus geformuleerd in visies. Deze visies worden hier beschreven. Hoewel het initiatief op een laag schaalniveau is ontstaan komt beleid vooralsnog vaak van boven af. Daarom zullen we beginnen bij de rijksoverheid, waarna er naar de lagere overheden gewerkt zal worden tot lagere schaalniveaus.

3.3.1 De Rijksoverheid

De Rijksoverheid is vanaf 2009 bezig met het formuleren van een visie voor een duurzaam voedselsysteem. Deze visie (programma duurzame voedselsystemen) kent zeven doelen:

- Strategie, synergie en aanjagen van het rijksbeleid dat de voedseltransitie aangaat, in partnerschap met bedrijven, NGO's.
- Kennis- en financiële instellingen en internationale partners.
- Met private partners een versnellingsaanpak uitwerken, onder meer op het vlak van eiwitinnovaties.
- Een jaarlijkse omzetgroei van 15% van duurzame dierlijke producten.
- Consumenten bewust maken van het vraagstuk van de voedseltransitie (overgang naar een duurzaam voedselsysteem) en hun handelingsperspectief daarin.
- De voedseltransitie agenderen op de EU-agenda en deze agenda in beweging krijgen.
- Met internationale publieke en private partners in een mondiaal netwerk de verduurzaming van de mondiale veehouderij stimuleren (Bleker, 2012).

De visie van de Rijksoverheid gaat onder andere over een voedseltransitie. De voedseltransitie is: *'een lange termijnovergang naar een duurzame productie en een meer gebalanceerd (duurzaam en gezond) voedselpatroon'* (ministerie van economische zaken, landbouw en innovatie, 2010). De rol van stadslandbouw binnen de voedseltransitie wordt niet duidelijk uit de beleidsnota voedsel. De voedseltransitie is een lange termijnovergang, een termijn van vijftien jaar staat op dit moment voor deze overgang (ministerie van economische zaken, landbouw en innovatie, 2010). Dat stadslandbouw aansluit op verschillende beleidsdoelen is al duidelijk geworden in paragraaf 3.2.4. Een duurzame productie en een meer gebalanceerd voedselpatroon zijn punten binnen de voedseltransitie waar stadslandbouw wat aan toe kan voegen, dit blijkt uit de functies van stadslandbouw die in paragraaf 3.2 zijn besproken. Naast de voedseltransitie zijn er nog een aantal interessante opmerkingen te maken over de manier waarop de doelen geformuleerd zijn. Om te beginnen spreekt men over strategie, synergie en partnerschap. Het gaat hier dus om samenwerking van de overheid met andere (private) actoren. Daarnaast gaat het over kennis, bewustwording en agenderen. Oftewel naast samenwerking pleit de overheid voor kennisoverdracht naar de diverse actoren. Als het beleid van de verschillende schaalniveau's op één lijn zit, kan verwacht worden dat kennisoverdracht en samenwerking ook de speerpunten van de lagere overheden zijn.

3.3.2 De regio Groningen Assen

De regionale overheid heeft in reactie op de beleidsdoelen van de rijksoverheid haar eigen doelen opgesteld. De regio Groningen-Assen kwam met een regionale visie voor voedsel. Er zijn daarbij vier doelen geformuleerd:

- versterking van de regionale identiteit
- verbinding stad – platteland
- behoud en versterking van landschap en cultuurhistorie
- innovatie en werkgelegenheid

De regionale visie kent een andere nadruk dan de nationale visie. Dit is niet helemaal onverwacht aangezien dit beleid op regionaal niveau is geformuleerd. Samenwerking en kennisoverdracht zullen echter ook binnen de regio belangrijk zijn, aangezien het Rijk dit als speerpunten hanteert binnen het beleid. Hoewel in het beleidsdocument wel wordt gesproken over kennisoverdracht en samenwerking is dit niet uit de beleidsdoelen af te leiden. In de visie wordt het volgende gezegd over kennisoverdracht: *‘De Regio informeert wanneer behoefte is aan kennis en informatie’* (ROEZ, 2012). Hieruit blijkt dat de regio een faciliterende rol inneemt ten opzichte van de kennisoverdracht over de voedseltransitie. Andere opvallende termen die worden gehanteerd zijn *‘de regionale identiteit en landschap- en cultuurhistorie’*. Hoewel dit niet verder wordt toegelicht, kan geconstateerd worden dat de bestaande belangen niet verloren mogen gaan. De rol van stadslandbouw binnen dit geheel is nog niet aan bod gekomen.

3.3.3 De gemeente Groningen

Het beleid op regionaal en nationaal niveau is vooral strategisch en tactisch van karakter. De gemeente ziet haar rol anders, stadslandbouw is een vooraanstaande factor die dit veroorzaakt. De gemeente van Groningen heeft in 2012 de voedselvisie uitgebracht. Hierin wordt de rol van de lokale overheid in stadslandbouw beschreven. Stadslandbouw heeft volgens de gemeente een aparte interactie met de overheid. De grootste stimulans voor stadslandbouw is het burger initiatief. De burgers zijn de initiatiefnemers, wat betekent dat de impuls van onderaf komt. De rol die de lokale overheid inneemt, in reactie op de stadslandbouw, is een faciliterende rol. Deze omgang met stadslandbouw past in het straatje van decentralisatie. Het voedselbeleid laat veel ruimte over voor participatie van burgers. Duidelijk is dat de gemeente aanvoelt dat in plaats van sturen, bepalen en handhaven er vraag is naar stimulatie, facilitering en informeren (ROEZ, 2012).

Dit heeft gezorgd voor de volgende visie:

- De transitie naar een duurzaam voedselsysteem ondersteunen en versnellen
- Stadse voedselinitiatieven bijeen brengen en coördineren

Op de langere termijn streven we de volgende effecten na:

- Een gezondere en bewuste inwoner
- Verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving
- Een bijdrage aan een duurzamere stad
- Versterking van de sociale verbinding in wijken, buurten en straten
- Versterking van de biodiversiteit
- Een bijdrage aan de versterking van de regionale economie

Stadslandbouw sluit hierin aan op het gebied van bepaalde functies van stadslandbouw. Een gezondere en bewuste inwoner sluit aan op de functies educatie en gezondheid. De verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving duidt op de functie woonklimaat. Een bijdrage aan duurzame stad heeft raakpunten met een aantal externe functies van stadslandbouw waaronder; klimaat en kringloop. Sociale verbindingen binnen de wijken sluiten aan bij de functies cohesie en community. Biodiversiteit wordt letterlijk genoemd. Als laatste de bijdrage aan de regionale economie sluit aan op winst en werkgelegenheid.

Er is ook bestaand beleid op dit gebied. Dit beleid sluit aan op de huidige visie en heeft ten aanzien van stadslandbouw ook nog een aantal belangrijke toevoegingen. Het groenbeleid in Groningen is hier een belangrijk voorbeeld van. De gemeente zegt het volgende over dit groenbeleid: *Met de vaststelling van de Groenstructuurvisie in 2009 is er ruimte gemaakt voor groenparticipatie. Nog in hetzelfde jaar is het project Eetbare Stad gestart, waarmee bewoners werden uitgenodigd met plannen te komen voor fruitbomen en ander eetbaar groen. Daarop is zo enthousiast gereageerd dat er momenteel al meer dan zestig projecten in de stad lopen. Daarnaast worden ter versterking van de stedelijke biodiversiteit ook in het 'reguliere' groen meer bes- en vruchtdragende soorten aangeplant. Er is echter meer mogelijk wanneer ook braakliggende terreinen, incurante bouwlocaties en verlaten bedrijventerreinen hiervoor kunnen worden gebruikt. De manier waarop hier voedsel kan worden verbouwd en welke randvoorwaarden daarbij gelden, moet nog worden uitgezocht. Er zijn elders in het land echter genoeg projecten, waar deze kennis gehaald kan worden* (ROEZ, 2012).

De gemeente Groningen wil het project "eetbare stad" gebruiken om de burgers actief te krijgen in stadslandbouw. Het project is een vorm van facilitering. Burgers komen met het initiatief en de gemeente zorgt ervoor dat zij kunnen voorzien in deze behoefte. Het plan zegt echter ook dat zij beperkt zijn in hun de facilitering van stadslandbouw "*Er is echter meer mogelijk wanneer ook braakliggende terreinen, incurante bouwlocaties en verlaten bedrijventerreinen hiervoor kunnen worden gebruikt*" (ROEZ, 2012). Oftewel door meer aansturing op het gebied van braakliggend terrein kunnen de beleidsdoelen beter behaald worden en kunnen de burgers beter gefaciliteerd worden. Dit wordt tevens opgemerkt in de nota tijdelijk ruimtegebruik.

Op het gebied van ruimtelijke plannen is de gemeente duidelijk. Mede door de hoge eisen waaraan ruimtelijke plannen moeten voldoen, is het interessant om stadslandbouw te gebruiken bij het verhogen van de kwaliteit van de leefomgeving. Of zoals de gemeente zelf beweert: *In nieuwe ontwikkelingen, visies en herinrichtingen verdient dit onderwerp dan ook aandacht. Daarnaast hebben interessante initiatieven ruimte nodig. Het faciliteren daarvan vergt visie en afstemming.*

Er wordt een duidelijk probleem geconstateerd. "*De manier waarop hier voedsel kan worden verbouwd en welke randvoorwaarden daarbij gelden, moet nog worden uitgezocht*" (ROEZ, 2012). Hieruit valt af te leiden dat de Gemeente onvoldoende kennis heeft van stadslandbouw om dit verantwoordelijk op braakliggende gronden te realiseren. Deze braakliggende gronden hebben tijdelijk geen functie. Er zijn verschillende projecten die hiervoor een oplossing zoeken. Echter "*Stadslandbouw en (voedsel)initiatieven zijn adequate invullingen van leegstaande of braakliggende ruimte en dienen daarom een plek te krijgen in eventueel toekomstig beleid over deze panden en kavels*" (ROEZ, 2012).

3.3.4 Conclusie

Er kan geconcludeerd worden dat de gemeente zich inderdaad beperkt tot het stimuleren, faciliteren en informeren van de bevolking. Binnen de ruimtelijke plannen is het opvallend dat er gesproken wordt over visie en afstemming. Deze afstemming komt vervolgens ook aan bod bij het tijdelijk ruimtegebruik, waar er ook een gebrek is aan afstemming. Men kan namelijk uit het rapport over de voedselvisie voor Groningen concluderen dat er vraag is naar regelgeving voor onder andere braakliggende gronden. Het doel hiervan is dat deze braakliggende gronden functioneel kunnen blijven tijdens hun periode van leegstand. Tevens is er een gebrek aan kennis op het gebied van stadslandbouw op braakliggend terrein. Dit gebrek aan kennis is een probleem, omdat de gemeente verantwoordelijk is voor de facilitering van kennis aan de bevolking. De Rijksoverheid stelt de Gemeentes verantwoordelijk voor deze kennisoverdracht en in combinatie met samenwerking zijn dit (zoals uit het beleid van de Rijksoverheid te concluderen valt) belangrijke punten voor de lagere overheden.

3.4 De wet- en regelgeving rondom stadslandbouw

Tot nu toe is deze studie onder andere ingegaan op de verschillende functies en effecten van stadslandbouw. Ook zijn de verwachtingen besproken van de overheid met hun plan om positieve effecten van stadslandbouw te stimuleren. Tevens is aangetoond dat sommige effecten niet gewenst zijn, dit bleek uit paragraaf 3.2.3. Via wet- en regelgeving wordt geprobeerd ongewenste en negatieve effecten van stadslandbouw te beperken. De wet- en regelgeving die wordt toegekend aan stadslandbouw, wordt vooral vastgesteld door de gemeente. Dit deel van de studie gaat over deze wet- en regelgeving. Ook wordt hier ingegaan op overige wet- en regelgeving die van toepassing is op stadslandbouw.

3.4.1 *Standaard overeenkomst groenparticipatie*

Voor de gemeente Groningen geldt dat zij werken met een standaard overeenkomst groenparticipatie (bijlage). In deze overeenkomst worden besluiten gemaakt over het beheer en onderhoud van gemeentegrond. Dit beheer en onderhoud wordt via de overeenkomst overgenomen door de burgers. Er zijn echter een aantal kanttekeningen bij deze overeenkomst. De overeenkomst is alleen mogelijk bij kleinschalige projecten op buurtniveau en de grond blijft eigendom van de gemeente. Tevens is er een lijst met voorwaarden waaraan de burgers moeten voldoen. Deze voorwaarden gelden over het algemeen als restricties, zodat de burgers geen onverwachte problemen veroorzaken. Dit houdt ook in dat er voorrang wordt gegeven aan de bestaande belangen die gelden voor het gebied.

De bestaande belangen worden in stand gehouden door de voorwaarden. Dit gebeurt op verschillende manieren. Het eerste voorbeeld hiervan is dat het openbare karakter behouden moet worden. Het openbare karakter wordt niet verder uitgelegd, maar er kan uit geconcludeerd worden dat de gemeente de functie van openbaar groen wil beschermen. Dit blijkt ook uit de voorwaarde over beheer van het gebied. De burgers moeten namelijk adequaat onderhoud plegen, zodat er geen overlast ontstaat van het gebied voor de omliggende bewoners. Een ander duidelijk voorbeeld is de voorrang voor werkzaamheden die eventueel plaats moeten vinden op het stuk grond. Bijvoorbeeld wanneer er aan bekabeling of riolering gewerkt moet worden, stelt de gemeente zichzelf niet aansprakelijk voor schade die hierdoor wordt veroorzaakt aan het gebied. Dan zijn er nog de restricties die problemen moeten voorkomen.

De gemeente staat onkruidbestrijdingsmiddelen en kunstmest niet toe bij het groenbeheer. Tevens is het verboden om een verharding of een omheining aan te leggen op het stuk grond.

De standaard overeenkomst groenparticipatie die in Groningen gehanteerd wordt, is toepasbaar voor stadslandbouwinitiatieven die plaatsvinden op openbaar groen. De reden dat deze regels gehanteerd worden in Groningen is de trend die bestaat om op plaatsen waar momenteel openbaar groen te vinden is, stadslandbouw te initiëren. Echter, eerder in de scriptie is al aangetoond dat stadslandbouw veel meer is dan alleen openbaar groen. De diversiteit die kan plaatsvinden onder deze initiatieven is zo groot dat deze regelingen voor openbaar groenbeheer nooit volledig kunnen zijn. Daarom is het ook nog nodig om een overzicht te krijgen van andere regelementen die ook van toepassing kunnen zijn op stadslandbouw.

De diversiteit in stadslandbouwinitiatieven die is aangetoond in paragraaf 2.1, uit zich in een diversiteit van toepasselijke wetgeving. Er wordt vaak per initiatief gekeken welke wetten toepasselijk zijn. Het volgende deel van het onderzoek gaat in op een aantal interessante wetgevingen rondom stadslandbouw. Deze zijn veelal toepasselijk bij stadslandbouwinitiatieven zoals wij die in Groningen kennen. Het is dus geen complete lijst van op stadslandbouw toepasbare wet- en regelgeving. Uiteindelijk werken we toe naar de problematiek rondom deze wetgeving. Dit komt later aan bod in het onderzoek.

3.4.2 Overige wet- en regelgeving

“De Wet milieubeheer (Wm) is de belangrijkste milieuwet. Deze wet bepaalt welk wettelijk gereedschap kan worden ingezet om het milieu te beschermen. De belangrijkste instrumenten zijn milieuplannen en milieuprogramma's, milieukwaliteitseisen, vergunningen, algemene regels en handhaving. Ook bevat de wet de regels voor financiële instrumenten, zoals heffingen, bijdragen en schadevergoedingen” (Rijkswaterstaat.nl, 2014).

- In de Wm staan een aantal paragrafen die van toepassing zijn op stadslandbouw. Om te beginnen is er de schoon-grond-verklaring. Via de schoon-grond-verklaring wordt de bodem gecheckt op vervuiling. Voor stadslandbouw is het belangrijk om over een schone bodem te beschikken, je wilt er immers voedsel gaan verbouwen.
- In de Wm staat ook dat je de grond niet mag vervuilen. Vervuiling kan op verschillende manieren plaatsvinden, voor stadslandbouw gaat het veelal over mest, compost en afval.
- Wanneer het over bodemvervuiling gaat is het vaak belangrijk om naar de staat van het oppervlakte- en grondwater te kijken. Mest en compost zijn hier weer factoren die de staat van het oppervlakte- en grondwater kunnen verslechteren, echter voor compost geldt; bij mest- en composthopen tot drie bij drie meter zijn er geen ingrepen nodig. Indien groter dan drie bij drie moet het initiatief hiervan melding geven bij de gemeente. Lekkend mestwater moet verplicht worden afgevoerd op het riool.
- Externe veiligheid komt ook aan bod bij stadslandbouw. Leidingen die onder de grond lopen hebben soms een veiligheidsstrook om beschadiging te voorkomen. Dit houdt in dat bepaalde stukken grond niet afgegraven mogen worden.
- Legionella is een bacterie die voorkomt in leidingwater. ‘*Als u eigenaar bent van een gebouw met een collectieve leidingwaterinstallatie, heeft u een ‘zorgplicht voor deugdelijk leidingwater’. Dit houdt in dat de gezondheid van de gebruikers door het leidingwater niet in gevaar mag komen*” (Rijkswaterstaat.nl, 2014). Het is dus aan de initiatiefnemers om legionella te voorkomen.

- Milieuzonering is een wetgeving die ervoor zorgt dat verschillende functies elkaar niet belemmeren binnen een bepaalde omgeving. Er zijn verschillende milieuzoneringen toepasbaar voor stadslandbouw. Voorbeelden hiervan in combinatie met de woonfunctie van de stad zijn: 50 meter spuitvrije zone en 50 meter afstand tot een veehouderij (Jansma, 2011).

Andere wetten over bouwen en afscheiden zijn ook van toepassing op stadslandbouw

- Over het algemeen moeten gebouwen veilig zijn voor het toegestane gebruik. Echter bij stadslandbouw initiatieven zijn er geen toegestane gebouwen: “Het is niet toegestaan om op het openbaar groen schuttingen of (bouw)werken/constructies van welke aard en vorm dan ook te plaatsen” (gemeente Groningen, 2014).
- In overleg is het in sommige gevallen toch toegestaan om te bouwen, dit gaat vaak via geplande projecten. Deze projecten worden gekeurd door de gemeente. Echter bij gebouwen hebben we te maken met strenge eisen. Zowel bouwkundig als brandveilig moeten de gebouwen volledig goedgekeurd worden voor het desbetreffende gebruik.

3.4.3 Conclusie

Het volgende wordt duidelijk uit de besproken regelingen en wetten. Alleen de overeenkomst groenparticipatie is ontworpen voor het reguleren van stadslandbouw. Deze regeling is beperkt en bevat weinig informatie over de bestaande wetgeving die van toepassing is op stadslandbouw. Deze bestaande wetgeving is vervolgens versplinterd. Dat wil zeggen de diversiteit van het begrip stadslandbouw zorgt ervoor dat er per initiatief bekeken moet worden welke wet- en regelgeving van toepassing is. De wetgeving die van toepassing is, is verdeeld over verschillende documenten. Hierdoor is het lastig voor de bevolking om overzicht te krijgen en zo te checken of de wet overtreden wordt.

3.5 Het ruimtelijk conflict

Ruimtelijke conflicten ontstaan wanneer er verschillende belangen bestaan voor ruimtegebruik. Deze ruimte waarbinnen de belangen gerealiseerd moeten worden, is soms beperkt. De belangen van de verschillende groepen kunnen dan niet altijd volledig vervuld worden. Dit kan lijden tot conflictsituaties. Voor dit onderzoek is een ruimtelijk conflict gedefinieerd als: *situatie waarbij er conflicterende belangen bestaan voor ruimtegebruik*. De verschillende belangen staan centraal bij het ruimtelijk conflict. De belangen worden opgedeeld in het algemene belang en de individuele belangen. Zoals eerder in het onderzoek is besproken, worden de algemene belangen vertegenwoordigd door de overheid. De individuele belangen komen voort uit de verschillende belangen van burgers en bedrijven.

3.6 De evaluatie van schaalniveaus

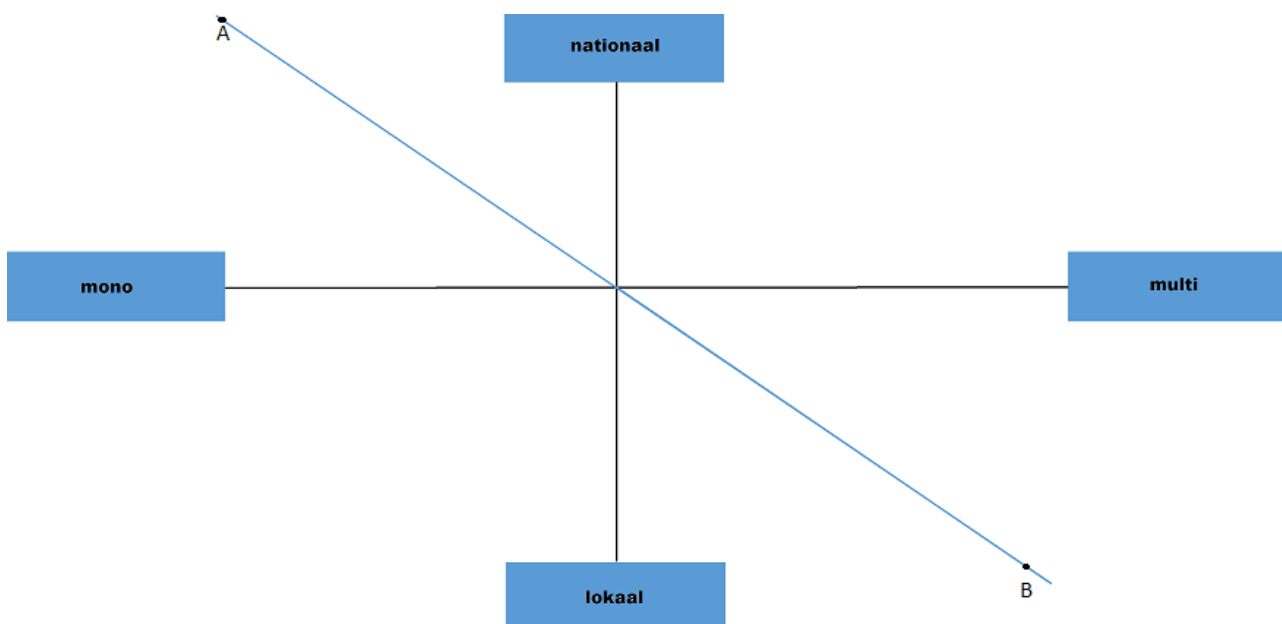
Om tot een conclusie te komen over ruimtelijke conflicten op het gebied van stadslandbouw, moeten eerst nog een aantal opmerkingen gemaakt worden over de theorie van de vorige paragrafen. Daar dient deze paragraaf voor. Daarnaast wordt er een conceptueel model neergezet die de theorie in deze paragraaf in model zal brengen. Dit conceptuele model is deels gebaseerd op de conclusies van de verschillende paragrafen. Het conceptuele model dient als hulpmiddel bij het verhelderen van de verschillende conclusies die tot nu toe getrokken zijn.

3.6.1 Conceptueel model

Aan de hand van de theorie die behandeld is bij de verschillende paragrafen zijn de volgende conclusies getrokken.

- Stadslandbouw is divers en eigenlijk niet onder één noemer te vatten.
- De effecten van stadslandbouw zijn divers.
- Stadslandbouw is multifunctioneel.
- Het beleid op regionaal en nationaal niveau is vooral strategisch en tactisch van karakter.
- De gemeente beperkt zich tot het stimuleren, faciliteren en informeren van de bevolking.
- Er is een tekort aan kennis op het gebied van stadslandbouw op braakliggend terrein
- De standaard regeling voor stadslandbouw is de overeenkomst groenparticipatie, welke beperkt is tot een aantal voorwaarden.
- De bestaande wetgeving die van toepassing is op stadslandbouw is versplinterd

Uit deze conclusies valt een relatie af te leiden. Deze relatie wordt weergegeven in figuur 5 door de blauwe lijn. Figuur 5 vormt het conceptuele model van de relatie tussen functionaliteit en de schaal waarop er naar stadslandbouw gekeken wordt.

Figuur 5: conceptueel model van de relatie tussen de functionaliteit van stadslandbouw en de schaal van de beschouwing

De relatie uit figuur 5 is als volgt te begrijpen. Nationaal geformuleerd beleid is tactisch en strategisch. Vaak is dit beleid gericht op enkele functies van stadslandbouw. Dit beleid bevindt zich bij punt A in figuur 5. Stadslandbouwinitiatieven zijn niet mono- maar multifunctioneel. Dit betekent dat er naast de beleidsdoelen ook andere, misschien onbedoelde doelen worden bereikt. Het beleid van de gemeente Groningen is gebaseerd op stimuleren, faciliteren en informeren. Op deze wijze benadert de gemeente Groningen de multifunctionaliteit van stadslandbouw. Ze richten het beleid namelijk niet op bepaalde functies en sluiten daardoor andere functies niet uit. Dit beleid bevindt zich op punt B in figuur 5.

Voor wet- en regelgeving bestaat eenzelfde relatie tussen beide factoren. Op nationaal niveau worden regels geformuleerd. Deze regels zijn vaak per functie geformuleerd (punt A in figuur 5). Stadslandbouwinitiatieven zijn dus niet monofunctioneel maar juist multifunctioneel. Dit betekent dat nationaal geformuleerde regels moeilijk zijn toe te passen op stadslandbouw. Voor lokale regelgeving, bijvoorbeeld voor de overeenkomst groenparticipatie geldt dit niet. Deze regels zijn geformuleerd om stadslandbouw als geheel te regelen in plaats van per functie. Lokale regelgeving probeert op deze manier de multifunctionaliteit van stadslandbouw te benaderen (punt B in figuur 5).

De Roo (2007) beschrijft in zijn boek: *methodologie van planning* een relatie die vergelijkbaar is met de relatie tussen de functionaliteit van stadslandbouwen en de schaal van de beschouwing.

Wanneer het gaat om eenvoudige beleidsvraagstukken die vaak voorkomen, kan een uniform en generiek beleid voldoen. Echter het gaat om een complex vraagstuk (stadslandbouw) waarbij je te maken hebt met multifunctionaliteit en diversiteit wat zorgt voor veel details. Tevens speelt stadslandbouw zich af op lokaal niveau met een sterke verweving met de lokale context. Deze verweving met de lokale context blijkt onder andere uit de diversiteit die aangetoond is in paragraaf 3.1. Namelijk door de diversiteit van stadslandbouw is de context van stadslandbouw ook divers. ‘*De Rijksoverheid zal niet of nauwelijks in staat zijn elk relevant detail bij de ontwikkeling van het beleid te betrekken*’. Dit komt overeen met het feit dat nationaal geformuleerd beleid en nationaal geformuleerde wet- en regelgeving niet alle functies van stadslandbouw benaderen.

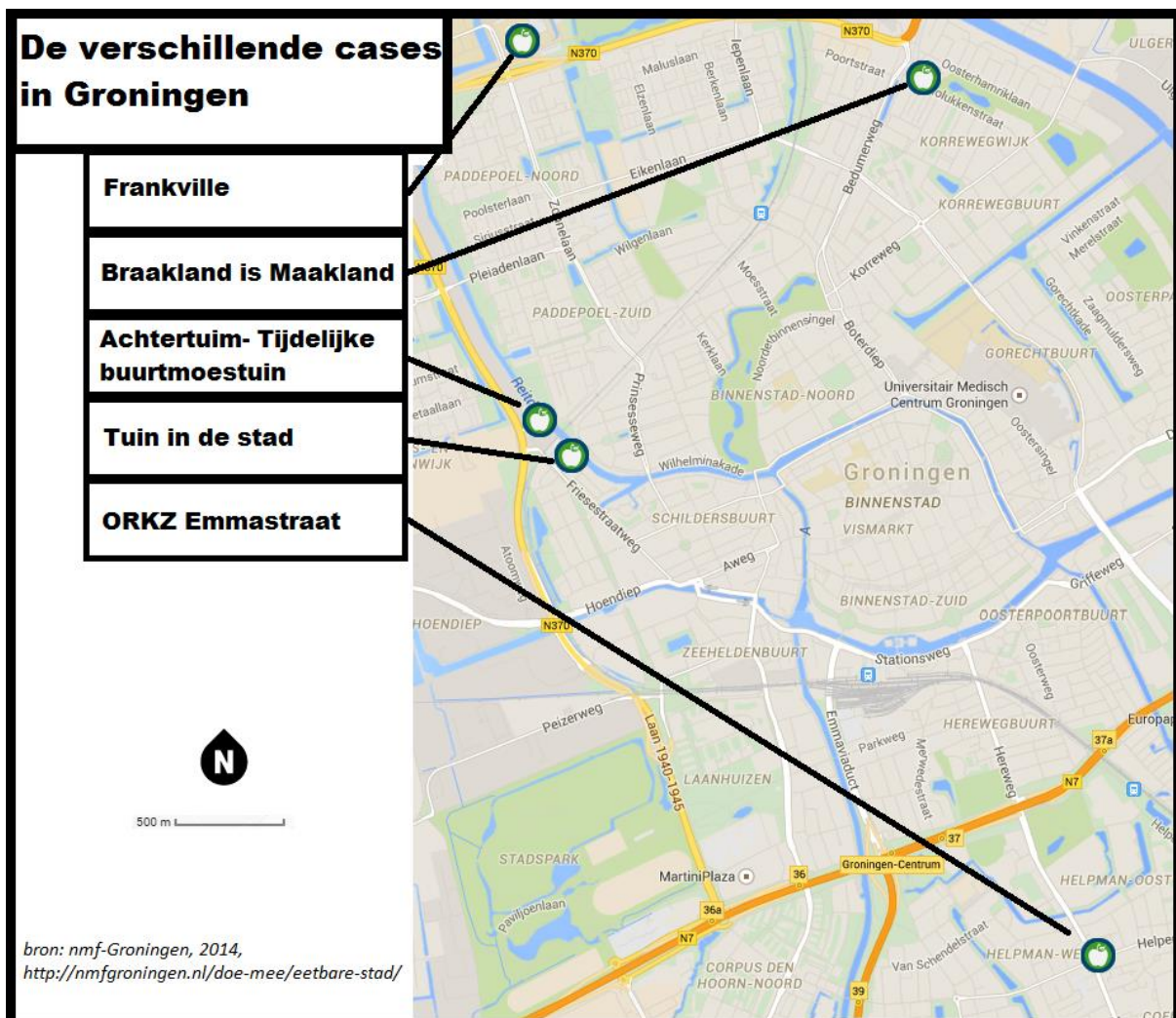
3.6.2 Conclusie

Het lokale beleid is vooral belangrijk voor stadslandbouwinitiatieven. Hetzelfde geldt voor lokaal geformuleerde wet- en regelgeving. De nationale wet- en regelgeving is zoals in deze paragraaf is beschreven onvoldoende toegespitst op stadslandbouw. Dit geldt ook voor nationaal beleid. Wat ook bleek in deze paragraaf is dat de lokale context belangrijk is voor stadslandbouw. De lokale context wordt verkend bij de casestudy in het volgende hoofdstuk.

Hoofdstuk 4: Resultaten

4.1 Case study Groningen

Tot nu toe is dit onderzoek alleen ingegaan op stadslandbouw als theoretisch begrip. Uit paragraaf 3.5.2 bleek echter dat de lokale context belangrijk is voor stadslandbouw. Deze lokale context zal in Groningen worden verkend aan de hand van vijf cases. De cases zijn niet willekeurig gekozen, er moet dus rekening gehouden worden met het feit dat deze cases selectief zijn uitgekozen. Dat wil zeggen, voor het beantwoorden van de hoofdvraag is onderbouwing nodig. Via de cases wordt een poging gedaan om deze onderbouwing te leveren. Dit betekent dat de cases niet representatief hoeven te zijn voor alle initiatieven binnen Groningen. Het volgende deel van het onderzoek zal dus kort ingaan op de praktijk van stadslandbouw in Groningen. Er volgt een korte omschrijving van het initiatief. Het bestemmingsplan wordt genoemd per initiatief. Eventuele opvallende factoren van het initiatief worden ook kort genoemd. Figuur 6 is een kaart waarop de verschillende stadslandbouwinitiatieven staan afgebeeld.

Figuur 6: kaart van Groningen met daarop de locaties van de 5 cases

4.2 Frankville

Afbeelding 1: Frankville

Bestemmingsplan: Maatschappelijke doeleinden
bodeminformatie: Dempingen/ophogingen; Dit zijn locaties die, als gevolg van dempingen of ophogingen in het verleden, verdacht zijn van bodemverontreiniging. De ligging van de dempingen en ophogingen kunnen, als gevolg van het werken met veelal oud kaartmateriaal, enigszins afwijken van de plaats van de getoonde contouren.

Bij dit initiatief moet de opmerking gemaakt worden dat de ringweg op ongeveer 100 meter afstand ligt van de tuin, zoals te zien is op afbeelding 1. Er worden diverse groentes verbouwd op de grond. Verder is te zien dat er geen omheining aanwezig is.

4.3 Braakland is maakland

Afbeelding 2: braakland is maakland

Bestemmingsplan: Groen

Verder is zichtbaar dat er een schuur is neergezet op het terrein. Ook bij dit initiatief is een grote diversiteit aan groentes te zien. Tevens is dit initiatief omheind door een hekwerk van gaas.

4.4 Achtertuim- Tijdelijke buurtmoestuin

Afbeelding 3: Achtertuim- Tijdelijke buurtmoestuin

Afbeelding 4: Achtertuim- Tijdelijke buurtmoestuin

Bestemmingsplan: handel en industrie

Bodeminformatie: Historisch verdachte locaties

Dit zijn locaties die, als gevolg van historische (bedrijfs)activiteiten, verdacht zijn van bodemverontreiniging. Het symbool geldt voor de gehele locatie of voor meerdere locaties als het symbool op de perceelgrens ligt. Op een hoog zoom niveau worden deze objecten getoond met het symbool,

Opmerkelijk voor dit initiatief is dat het zich vlak naast de ringweg bevindt (zie ook afbeelding 4). Ook is er een parkeerplaats naast het initiatief aanwezig. Op afbeelding 3 is te zien dat het initiatief is afgebakend met een hekwerk van pallets en diverse panelen. Er bevinden zich geen schuren of andere bouwwerken op het terrein.

4.5 Tuin in de stad

Afbeelding 5: Tuin in de stad

Bestemmingsplan: bedrijf

Opmerkelijk voor deze case is dat het zich naast het spoor bevindt. Ook zijn er kassen zichtbaar die achter op het terrein staan. Verder moet de opmerking gemaakt worden dat dit initiatief particulier eigendom is. Daarom geldt voor deze case dat de overeenkomst groenparticipatie niet van toepassing kan zijn, omdat het hier niet om gemeentelijke gronden gaat.

4.6 ORKZ Emmastraat

Afbeelding 6: ORKZ Emmastraat

Afbeelding 7: ORKZ Emmastraat

Afbeelding 8: ORKZ Emmastraat

Bestemmingsplan: wonen

Bodeminformatie: De aandacht zone betreft de binnenstad en de oudere woongebieden. In deze gebieden zijn in de bodem verhoogde gehalten van verschillende stoffen aangetroffen. Dit is het gevolg van eeuwenlange menselijke bewoning.

Het eerste wat bij dit initiatief op te merken is, is de locatie. Deze case bevindt zich namelijk op een parkeerplaats. Ook opmerkelijk is het feit dat er in bakken gewerkt wordt. Deze bakken zijn vaak van resthout in elkaar gezet. Er bevindt zich op het terrein een constructie die lijkt op een kas. Als laatste is er te zien dat bij dit initiatief duidelijk gebruik gemaakt wordt van afvalstoffen van huishoudens, wat blijkt uit de composthoppen die te zien zijn op afbeelding 8.

4.7 Analyse van de casestudy

Het bestemmingsplan is voor elke case verschillend. Hoewel dit volgens het bestemmingsplan totaal verschillende regelingen zou opleveren, zien we naar verhouding weinig verschillen terug tussen de cases. Neem bijvoorbeeld braakland is maakland en Achtertuim- Tijdelijke buurtmoestuin. Het bestemmingsplan geeft voor deze cases zo'n beetje tegenovergestelde functies aan. Groen en industrie gaan veelal moeilijk samen. Toch lijken de initiatieven verassend veel op elkaar. Stadslandbouw lijkt het bestemmingsplan te overstijgen.

De bodeminformatie is voor een aantal cases verontrustend. De kans op bodemverontreiniging is bij drie cases aanwezig. Dit is in strijd met wat de wet milieu beheer hierover te zeggen heeft. Namelijk via de schoon-grond-verklaring wordt de bodem gecheckt op vervuiling. Er kan dus aangenomen worden dat deze verontrustende locaties niet voldoen aan de schoon-grond-verklaring.

De cases zijn soms ook in strijd met wat de wet en regelingen hierover te zeggen hebben. Neem bijvoorbeeld de omheiningen die bij diverse cases aanwezig zijn, terwijl hier in de overeenkomst groenparticipatie een duidelijk verbod op staat. Hetzelfde geldt voor de schuur en de kas, te zien bij de cases 4.3 en 4.4.

Er kan geconcludeerd worden dat de overeenkomst groenparticipatie niet in zijn volledigheid wordt uitgevoerd. Het kan ook zijn dat de overeenkomst überhaupt niet altijd wordt gehanteerd. Dat kan betekenen dat er in overleg toch bepaalde regels van de overeenkomst omzeild worden of dat de controle die nodig is voor het hard maken van de overeenkomst niet in alle gevallen wordt uitgevoerd.

Los van de overeenkomst groenparticipatie zijn de bouwwerken potentieel in strijd met de wetten over bouwen en afscheidingen. Deze wetten zeggen namelijk dat, zowel bouwkundig als brandveilig de gebouwen volledig goedgekeurd moeten worden voor het desbetreffende gebruik. Vooral de omheining van case 4.4 en de kas bij case 4.6 zijn gevallen die grote kans maken om afgekeurd te worden bij een inspectie.

Bij een gebrek aan controle is het de vraag of de initiatiefnemers achter de cases genoeg geïnformeerd zijn om verantwoordelijk stadslandbouw te bedrijven. De wet milieubeheer kaart namelijk ook nog zaken als legionella, bodemvervuiling en externe veiligheid aan. Wanneer zichtbare zaken als gebouwen en omheiningen al niet aan de regelingen voldoen, is het nog maar de vraag of zaken als legionella, bodemvervuiling en externe veiligheid wel volgens de regels behandeld worden.

4.8 Conclusie

In deze casestudy is de lokale context van stadslandbouw verkend binnen de stad Groningen. De bodeminformatie van de verschillende cases geeft aan dat de grond vervuild kan zijn. Het is de vraag of het dan een goed plan is om hier voedsel te gaan verbouwen. Er worden regels en afspraken overtreden bij de cases. De bouwwerken op de verschillende terreinen zijn in strijd met zowel de overeenkomst groenparticipatie als de andere wetten over dit onderwerp. Als laatst wordt de conclusie getrokken dat de overeenkomst groenparticipatie niet in zijn volledigheid wordt uitgevoerd. Oftewel de regels die er zijn om de gemeenschappelijke belangen te beschermen, worden niet hard gemaakt

Hoofdstuk 5: Conclusie

In paragraaf 3.1 is het begrip stadslandbouw uitgezet aan de hand van de economische en de geografische dimensies. Stadslandbouw bleek diverse bestaansvormen te kennen. Tevens wordt er geconcludeerd dat stadslandbouw onderscheidend is door interactie met de stad. Deze interactie van stadslandbouw met de stad brengt een functionele dimensie.

Bij het verkennen van de functionele dimensie in paragraaf 3.2 blijkt dat stadslandbouw multifunctioneel is. Verschillende combinaties van afhankelijke functies zorgen voor verschillende effecten en daarmee voor verschillende aansluitingen op beleidsdomeinen. De effecten van stadslandbouw zijn, zoals Pinch (1985) opmerkte niet altijd gewenst. Tevens merkte Pinch (1985) op dat de effecten op verschillende manieren ontvangen worden, afhankelijk van de perceptie van het individu.

Bij het beleid van de verschillende overheden in paragraaf 3.3 wordt een gebrek aan afstemming geconstateerd. Daarnaast blijkt er een gebrek aan kennis te zijn. Kennis op het gebied van stadslandbouw die plaatsvindt op braakliggend terrein. Kennisoverdracht en samenwerking worden als belangrijk beschouwd door de Rijksoverheid en dit zou moeten blijken uit het beleid van de lokale overheden.

Paragraaf 3.4 bespreekt de wet- en regelgeving omtrent stadslandbouw. De wet- en regelgeving blijkt te bestaan uit een standaard overeenkomst groenparticipatie. Dit document stelt voorwaarden die ervoor moeten zorgen dat stadslandbouwinitiatieven zich aan regels houden. De rest van de wet- en regelgeving omtrent stadslandbouw blijkt versplinterd, waardoor het lastig is om wetsovertredingen te constateren bij stadslandbouw.

In paragraaf 3.5 wordt het ruimtelijke conflict benoemd als: *situatie waarbij er conflicterende belangen bestaan voor ruimtegebruik*. Deze definitie wordt hier in de conclusie gehanteerd om een uitspraak te doen over stadslandbouwinitiatieven.

De conclusie die getrokken wordt in paragraaf 3.6 is dat de lokale context belangrijk is voor stadslandbouwinitiatieven. In deze paragraaf blijkt ook dat wanneer het om stadslandbouw gaat, vooral lokaal beleid en lokale wet- en regelgeving belangrijk is.

Hoofdstuk 4 is de casestudy. Daar wordt de lokale context van stadslandbouwinitiatieven binnen Groningen verkend. De bodeminformatie van de verschillende cases geeft aan dat de grond vervuild kan zijn. Er worden regels en afspraken overtreden bij de cases. De bouwwerken op de verschillende terreinen zijn in strijd met zowel de overeenkomst groenparticipatie als de andere wetten over dit onderwerp. Als laatste wordt de conclusie getrokken dat de overeenkomst groenparticipatie niet in zijn volledigheid wordt uitgevoerd.

Om nu de hoofdvraag van dit onderzoek te beantwoorden: *ontstaan er ruimtelijke conflicten ten gevolge van stadslandbouw?*

De effecten van stadslandbouw zijn niet altijd gewenst. Ook worden de effecten op verschillende manieren ontvangen, afhankelijk van de perceptie van het individu. Hieruit valt te concluderen dat er belangen- verschillen ontstaan ten gevolge van stadslandbouw.

Belangen verschillen hoeven niet altijd te lijden tot conflictsituaties. Wanneer er duidelijke afspraken zijn en er regels geformuleerd worden, kunnen verschillende belangen naast elkaar

bestaan. Deze afspraken en regels worden geformuleerd door de verschillende overheden. De overheden vertegenwoordigen op die manier het algemene belang.

In paragraaf 3.4 is echter gebleken dat er een gebrek is aan afstemming en wet- en regelgeving. Hoewel de gemeente Groningen een duidelijker perspectief geeft voor de rol van stadslandbouw, geeft de gemeente tevens aan dat zij een faciliterende rol innemen. Dit betekent dat de gemeente het grootste deel van de verantwoordelijkheid, voor het volgens de regels verlopen van stadslandbouw, bij de burgers laat. Deze burgers moeten voldoende kennis hebben om goede beslissingen te maken omtrent stadslandbouw. De Gemeente geeft zelf aan dat er een gebrek aan kennis is op het gebied van stadslandbouw die plaatsvindt op braakliggend terrein. Het is maar de vraag of de bevolking wel voldoende kennis heeft. Tevens ontstaat door de verantwoordelijkheid van de bevolking in stadslandbouw een vraag naar duidelijke regels. In paragraaf 3.4 wordt geconcludeerd dat er een gebrek aan regels is. Daarnaast is de regulering op het gebied van stadslandbouw versplinterd.

Het uiteindelijke resultaat van dit gebrek aan regels, afspraken en kennis wordt vervolgens zichtbaar in de praktijk. De conclusie van de casestudy is hierin duidelijk. Bodeminformatie geeft aan dat de grond vervuild kan zijn en het is dan ook de vraag of het een goed plan is om hier voedsel te gaan verbouwen. Ook worden er regels en afspraken overtreden bij de cases. De bouwwerken op de verschillende terreinen zijn in strijd met zowel de overeenkomst groenparticipatie als de andere wetten over dit onderwerp. Als laatste wordt de conclusie getrokken dat de overeenkomst groenparticipatie niet in zijn volledigheid wordt uitgevoerd. Oftewel de regels die er zijn om de gemeenschappelijke belangen te beschermen, worden niet hard gemaakt. De wet milieubeheer kaart ook nog zaken als legionella, bodemvervuiling en externe veiligheid aan. Dit zijn zaken die voor het algemeen belang en voor de kwaliteit van de ruimte zeer belangrijk zijn. Uiteindelijk kan het gebrek aan kennis, afstemming, regels en uitvoering van regels zorgen voor ruimtelijke conflicten.

Bronnenlijst

- Bleker, H. (2012, November 16). Opgeroepen op 2012, van Rijksoverheid.nl: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2010/11/16/antwoorden-op-vragen-over-het-programma-duurzame-voedselsystemen.html>*
- Dijksma, S. (2013). Toezegging groen en boer in en om de stad. ministerie van economische zaken.*
- Gemeente Groningen, (2014). Overeenkomst groenparticipatie. Groningen: gemeente Groningen.*
- Jansma, J. (2011). Staalkaarten stadslandbouw+. Lelystad: Praktijkonderzoek Plant & Omgeving, Business Unit Akkerbouw, Groene Ruimte en Vollegrondsgroenten.*
- Ministerie van economische zaken, landbouw en innovatie, (2010). Kamerbrief duurzaam voedselbeleid en doelstellingen.*
- Mougeot, L. (2000). Urban agriculture: definition, presence, potentials and risks.*
- De Muynck, A. (2011). Stadslandbouw en duurzame gebiedsontwikkeling.*
- Roo, G. (1999). Planning per se, planning per saldo. Derde herziene druk. Den Haag: Sdu Uitgevers.*
- Rijksoverheid.nl, (2014). Ruimtelijke ordening / Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling / Rijksoverheid.nl. [online] Available at: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ruimtelijke-ordening-en-gebiedsontwikkeling/ruimtelijke-ordening> [Accessed 27 Nov. 2014].*
- Rijkswaterstaat.nl, (2014). Wet milieubeheer. [online] Available at: http://www.rijkswaterstaat.nl/water/wetten_en_regelgeving/natuur_en_milieuwetten/wet_milieubeheer/ [Accessed 27 Nov. 2014].*
- Rijksoverheid.nl, (2014). Legionella bij bedrijven en instellingen | Legionella | Rijksoverheid.nl. [online] Available at: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/legionella/legionella-bij-bedrijven-en-instellingen#/> [Accessed 11 Dec. 2014].*
- Roetz, (2012). Groningen groeit gezond de voedselvisie van de gemeente Groningen. groningen.*
- de Roo, G. (2007). methodologie van planning.tweede herziene druk bussum: coutinho.*
- Tops, J. (2013). Hoe start ik een buurtmoestuin in Groningen?.*
- Veen, E., Breman, B. and Jansma, J. (2012). Een verkenning van groen en boer zijn in en om de stad.*
- Wieringa, H. and Boxtel, M. (2011). Wat mag ik?.*

Wieringa, H., boxtel, M. and ijzerman, t. (2014). Stadslandbouw overzicht weten regelgeving.

Bijlage

OVEREENKOMST GROENPARTICIPATIE

1. De gemeente Groningen, vertegenwoordigd door....., afdelingshoofd
Wijkbeheer van de dienst Ruimtelijke Ordening en Economische Zaken, hierna te noemen:
de gemeente,
2. <Naam, adres bewoners>, hierna te noemen: de bewoners

Overwegende

- dat de gemeenteraad op 25 maart 2009 de Groenstructuurvisie Groene Pepers heeft vastgesteld;
- dat in deze structuurvisie de mogelijkheid van groenparticipatie in de nevangroenstructuur is opgenomen;
- dat het gaat om kleinschalige projecten op buurtniveau;
- dat de grond eigendom blijft van de gemeente.

komen overeen:

De gemeente geeft in beheer en onderhoud aan de bewoners, die verklaren in beheer en onderhoud aan te nemen:

De strook gemeentegrond gelegen nabij het perceel plaatselijk bekend

<...adres...>

hierna te noemen "het openbaar groen", zoals op de bijgevoegde tekening is aangegeven.

Hierbij gelden de volgende voorwaarden:

- Deze overeenkomst geldt voor onbepaalde tijd en gaat in op de datum van ondertekening. Partijen kunnen de overeenkomst tussentijds beëindigen met inachtneming van een opzegtermijn van drie maanden;
- De bewoners mogen het openbaar groen niet aan derden in gebruik of huur geven;
- Het openbaar groen mag geen verlenging worden van een eigen tuin en moet het openbare karakter behouden;
- De bewoners verplichten zich om het openbaar groen op zodanige wijze te beheren en onderhouden dat er geen hinder of overlast voor de omgeving ontstaat (bijv. overhangende takken);
- De bewoners moeten de activiteiten in het kader van groenparticipatie bekend maken bij alle omwonenden/belanghebbenden. De bewoners moeten aan de gemeente een lijst met handtekeningen van omwonenden/belanghebbenden overhandigen waaruit blijkt dat de omwonenden/belanghebbenden geen bezwaar hebben tegen de werkzaamheden in het kader van groenparticipatie. De gemeente geeft aan wie de omwonenden/belanghebbenden zijn;

- De gemeente en bedrijven hebben altijd toegang tot hun kabels, leidingen en riolering. Het kan voorkomen dat het openbaar groen verwijderd moet worden voor werkzaamheden. De gemeente is niet aansprakelijk voor schade aan het openbaar groen veroorzaakt door werkzaamheden aan kabels, leidingen en riolering;
- Het is niet toegestaan om op het openbaar groen:
 1. onkruidbestrijdingsmiddelen en kunstmest aan te brengen;
 2. een gesloten verharding (bijv. asfalt of beton) aan te brengen;
 3. schuttingen of (bouw)werken/constructies van welke aard en vorm dan ook te plaatsen;
- Eventueel aanwezige bomen blijven in onderhoud bij de gemeente. Onder de kroonprojectie van de bomen mag geen ontgraving of ophoging plaatsvinden;
- De bewoners stellen één contactpersoon aan die als aanspreekpunt fungeert voor de gemeente;
- De bewoners ontvangen voor het beheer en onderhoud van het openbaar groen geen financiële vergoeding en hebben bij beëindiging van de overeenkomst geen recht op enige vergoeding;
- De gemeente heeft minimaal één keer per jaar contact met de bewoners over de voortgang en gemaakte afspraken;

Aldus in viervoud opgemaakt en getekend te Groningen,

Gemeente Groningen

Bewoner

(datum)

(datum)

(naam en handtekening)

(naam en handtekening)

Bewoner

(naam en handtekening)

Bewoner

(naam en handtekening)